

PROFESINIS TOBULĖJIMAS VEIKLOS TYRIMŲ TAIKYMO KONTEKSTE: SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SPECIALISTŲ SUBJEKTYVUS VERTINIMAS

Doc. dr. Gitana Tolutienė, Prof. dr. Alona Rauckienė-Michaelsson

Klaipėdos universitetas

DOI: <https://doi.org/10.52320/svv.v1iVIII.295>

Anotacija

Šis tyrimas suteikia galimybę atkreipti dėmesį į profesinius veiklos tyrimus kaip į planingą pokyčių strategiją siekiant sveikatos priežiūros specialistų profesinio tobulėjimo. Tyrime taikyti metodai: mokslinės literatūros analizė, kiekybinis tyrimas (anketavimas), siekiant tyrimo tikslo – atskleisti sveikatos priežiūros specialistų profesinio tobulėjimo galimybes refleksijos ir veiklos tyrimų taikymo aspektu. Straipsnyje išanalizuotos ir susistemintos teorinės prielaidos apie sveikatos priežiūros specialistų profesinės veiklos tobulinimo galimybes taikant refleksiją ir veiklos tyrimus, atskleidžiant profesinės veiklos tobulinimo reikmę, būdus, refleksijos vaidmenį, jos raiškos veiksnius ir kt. Tyrimo metu išsiaiškintas sveikatos priežiūros specialistų požiūris į profesinį tobulėjimą, refleksijos ir veiklos tyrimų taikymo galimybes tobulinant profesinę veiklą. Pagrindiniai tyrimo rezultatai rodo, jog suvokiama profesinės veiklos tobulinimo gebėjimų svarba, tačiau jos tobulinimo galimybės taikant refleksiją ir veiklos tyrimus nepakankamai išnaudojamos, tad atsiveria erdvė šių galimybių edukacijai. Tyrimo rezultatai gali būti pritaikyti sveikatos priežiūros specialistų profesinės veiklos tobulinimo galimybių plėtrai.

Pagrindiniai žodžiai: profesinis tobulėjimas, patirtinis mokymasis, refleksija, veiklos tyrimas, sveikatos priežiūros specialistas.

Įvadas

Temos aktualumas. Didėjant reikalavimams sveikatos priežiūros specialisto profesionalumui bei profesinės veiklos kokybei, kurios sėkmei reikalingos įvairios profesinės ir bendrosios kompetencijos, atliekamų vaidmenų heterogeniškumas, darbo vietos pasirinkimų įvairovė, visuomenės lūkesčiai bei kaita reikalauja nuolatinio profesinio tobulėjimo. Darbuotojams, teikiantiems sveikatos priežiūros paslaugas, kasdienėje praktikoje susiduriantiems su sudėtingomis, unikaliomis, nenuspėjamomis situacijomis, savo profesinės veiklos tobulinimą aktualu praktikuoti kaip nuolatinį savo veiklos analizavimą siekiant ją optimizuoti. Šiuolaikinis bet kurios srities darbuotojas turi būti reflektyvus praktikas, besimokantis iš savo patirties, turintis asmeninę praktinės veiklos teoriją ir ją sistemingai tobulinantis (Adomaitienė, Zubrickienė, 2019), nes jo profesionalumas atsiskleidžia praktinėje veikloje ir yra tobulinamas tą veiklą analizuojant bei mokantis iš patirties: modeliuojant ir naudojant naujas veiklos situacijas, reflektuojant, kuriant naujas žinias ir gebėjimus (Tolutienė, 2015).

Veiklos tyrimai yra vienas svarbiausių ir efektyviausių profesinio tobulėjimo būdų (Kemmis, McTaggart, 2015), nes jų rezultatas yra nauji įgūdžiai, nauja patirtis, naujos žinios, naujas suvokimas, t. y. naujas kompetencijų ir profesionalumo lygmuo. Savo veiklos pažinimu ir įvertinimu grįsta mąstymo kultūra ne tik didina specialisto profesinės veiklos konstruktyvumą, tikslingumą, prasmingumą ir efektyvumą, bet ir padeda tobulėti jo asmenybei, didina savarankiškumą, aktyvumą, kūrybiškumą, adaptaciją prie kintančių aplinkos sąlygų bei kitas asmenines savybes (Adomaitienė, Zubrickienė, 2019).

Mokslinės problemos ištirtumas. Profesinio tobulėjimo poreikis, galimybės, ypatumai bei tęstinis mokymasis, jo formos, būdai yra aktuali įvairių šalių mokslininkų tyrinėjimų problema. Vienas efektyviausių profesinio tobulėjimo būdų yra mokymasis iš patirties, kurio samprata neatsiejama nuo refleksijos fenomeno, moksliniuose darbuose išsamiai atskleidžiamo užsienio ir Lietuvos tyrėjų (Colley, Bilics, Lerch, 2022; Black, Plowright, 2020; Clark, 2021; Tolutienė, 2019, 2015; Melnikova, 2015; Manthorpe, Baginsky, 2015; Mishra, 2013; Bubnys, 2012; Jonkus, 2009 ir kt.), aktualizuojant esminį profesinio tobulėjimo taikant refleksiją principą – įgalina naujai pažvelgti į turimas žinias bei kurti naujus veiklos modelius. Akcentuojama, kad refleksija svarbi daugelio ir įvairių profesijų žmonėms, tačiau ypatingai reikšmingas refleksijos taikymas veikloje, grindžiamoje žmonių tarpusavio santykiais, taigi visų pirma asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros srityje.

Refleksija ir patirtinis mokymasis yra integrali veiklos tyrimų dalis, kurių esmė – savo veiklos apmąstymas, naujų žinių kūrimas bei naujo veiklos modelio išbandymas praktikoje (Adomaitienė, Zubrickienė, 2019). Veiklos tyrimų taikymą įvairiose profesinės veiklos srityse nagrinėja autoriai

(Adomaitienė, Zubrickienė, 2019; Naujanienė, Endriulaitienė, Ruškus, Gustainienė, Mažeikienė, Bukšnytė-Marmienė, Varžinskienė, Stelmokienė, Motiečienė, Genevičiūtė-Janonienė, Jarašiūnaitė, 2016; Žydžiūnaitė, 2016; Kemmis, McTaggart, 2015; Coghlan, Brannick, 2015; Kemmis, McTaggart, Nixon, 2014, Brown, 2012; Cohen, Manion, Morrison, 2010 ir kt.), tačiau dauguma teorinių ir empirinių tyrimų atlikta edukacinių ir socialinių paslaugų teikimo kontekste. Kadangi mokslinių tyrimų, analizuojančių sveikatos priežiūros specialistų profesinį tobulėjimą taikant refleksiją ir veiklos tyrimus profesinėje praktikoje nepavyko rasti, tad šis tyrimas suteikia galimybę atkreipti dėmesį į profesinius veiklos tyrimus kaip į planingą pokyčių strategiją siekiant sveikatos priežiūros specialistų profesinio tobulėjimo. Tai suponuoja **tyrimo klausimus**: *kokios sveikatos priežiūros specialistų profesinio tobulėjimo taikant refleksiją ir veiklos tyrimus teorinės prielaidos? koks mokymosi iš patirties bei refleksijos vaidmuo sveikatos priežiūros specialistų profesinės veiklos tyrimui siekiant profesinio tobulėjimo?*

Tyrimo objektas: sveikatos priežiūros specialistų profesinis tobulėjimas ir veiklos tyrimai.

Tyrimo tikslas: išanalizuoti ir pagrįsti sveikatos priežiūros specialistų profesinio tobulėjimo galimybes refleksijos ir veiklos tyrimų taikymo aspektu.

Tyrimo uždaviniai: 1) išanalizuoti sveikatos priežiūros specialistų profesinio tobulėjimo taikant veiklos tyrimus teorines išvagas, atskleidžiant profesinės veiklos tobulinimo reikmę ir būdus, refleksijos vaidmenį ir raiškos veiksnius; 2) ištirti sveikatos priežiūros specialistų požiūrį į profesinio tobulėjimo galimybes refleksijos ir veiklos tyrimų taikymo aspektu.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, kiekybinis tyrimas (anketavimas).

1. Sveikatos priežiūros specialistų profesinio tobulėjimo taikant veiklos tyrimus teorinės išvagos

Profesinės veiklos tobulinimo reikmė ir būdai. Modernioje besikeičiančioje visuomenėje profesinės veiklos tobulinimas tampa siekiamybe, kuri skatina keistis, tobulėti atsižvelgiant tiek į konkrečios darbo vietos, tiek į atliekamos veiklos reikalavimus. Profesinės veiklos kokybės aspektą atspindi sąvoka *profesionalas* – asmuo, gebantis praktiškai pritaikyti turimas kompetencijas. Profesionalumas atsiskleidžia praktinėje veikloje, o tobulinamas tik veikiant ir mokantis iš patirties: naudojant naujas veiklos situacijas, reflektuojant, kuriant naujas žinias ir gebėjimus (Tolutienė, 2019).

Profesinio tobulėjimo motyvai susiję su pritaikymo lauku: konkrečia veikla, joje sprendžiamomis problemomis, individualiais atvejais. Sveikatos priežiūros darbuotojo profesinės veiklos tobulinimą skatina kintanti sveikatos priežiūros aplinka, nuolat atnaujinami darbo rinkos reikalavimai, žmonių tarpusavio santykių kaita, asmens vaidmens visuomenėje, jo interesų, nuostatų pokyčiai ir kt. Todėl ir požiūrį į profesijos pastovumą keičia požiūris į nuolat besikeičiančią ir tobulinamą veiklą (Adomaitienė, Zubrickienė, 2019). Kiekviena nauja situacija teikia patirtį, kuri padeda tobulėti, be to, naujos situacijos didina profesinio tobulėjimo poreikį. Visgi vien patirties kaupimas nėra profesionalumo tobulinimas. Patirtis tampa prasminga tik tada, kai ji apmąstoma, numatomi jos pritaikymo būdai, formuojamos naujos žinios, požiūriai, net jausmai ir emocijos (Tolutienė, 2015).

Profesionalus sveikatos darbuotojas kompetentingai atlieka sveikatos priežiūros funkcijas, teikia kvalifikuotą pagalbą, paramą, geba konsultuoti, motyvuoti klientą / pacientą, valdyti situaciją, įveikti kylančius sunkumus ir t. t. Dažnai sveikatos priežiūros specialistui tenka pačiam rasti atsakymą, kas geriausiai tinka jo kliento / paciento sveikatos problemai ar situacijai spręsti. Jam tenka laiku, prisiimant atsakomybę imtis iniciatyvos sudėtingose, netikėtose, unikaliose praktinėse situacijose, teikti kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas, bendradarbiauti su įvairių pažiūrų, statuso ir pan. asmenimis, spręsti konfliktus, tarpininkauti, veikti etiška, nešališka ir kt. Šie gebėjimai būtini sveikatos priežiūros specialistui profesionalui, tačiau jiems įgyti, ugdyti ir plėtoti reikalingas nuolatinis profesinis tobulėjimas, siekiant optimizuoti profesinės praktikos kokybę. Todėl aktualu sudaryti sąlygas bei skatinti visuomenės sveikatos darbuotojus tobulinti kompetencijas, kad taptų savo srities profesionalais ir būtų užtikrinta aukšta sveikatos priežiūros paslaugų kokybė.

Šiuolaikinis sveikatos priežiūros specialistas turi gebėti ne tik mokyti, kaip prižiūrėti savo sveikatą, bet ir mokytis pats, praktinės veiklos metu analizuodamas ir reflektuodamas turimą patirtį. Patirties apmąstymas (analizė) arba *refleksija* – tai vienas efektyviausių būdų tobulinti savo profesinę veiklą, nes

ištirus įvairius savo veiklos aspektus ir gavus patikimų žinių galima iš karto pasiūlyti sprendimus veiklos tobulinimui, juos išbandyti ir įvertinti, ar patobulinimas pasiteisino. Refleksija (lot. *atspindėjimas, atsigręžimas*) yra ypač svarbi, nes išreiškia procesą, kurio metu apmąstoma ir įsisąmoninama veikla. Refleksijos tikslas – tobulinti savo veiklą, todėl refleksija turi būti sąmoninga, tikslinga, konstruktyvi. Refleksija leidžia pažvelgti į problemą iš įvairių pusių, įvertinti teigiamą bei neigiamą patirtį, suvokti savo silpnybes ir stiprybes. Refleksijos rezultatas gali būti naujas supratimas, naujos žinios (Melnikova, 2015).

Sveikatos priežiūros specialisto profesinėje veikloje refleksija yra ypač svarbi – tai nuolatinis patirties, įgyjamos praktinės veiklos metu, vertinimas, veiksmų, sprendimų analizė ir veiklos tobulinimo perspektyvų numatymas. Refleksija – tai mokymosi iš patirties sąlyga, kitaip tariant, būdas patirtį paversti profesiniu tobulėjimu (Tolutienė, 2014). Kadangi veiklos refleksija ir mokymasis iš patirties yra veiklos tyrimo komponentai, tenka pripažinti, kad sveikatos priežiūros specialistų profesiniam tobulėjimui tai yra itin veiksmingi būdai.

Apibendrinant galima teigti, kad profesinės veiklos tobulinimo reikmė kyla iš vis didėjančio mokymosi visą gyvenimą poreikio visuomenėje bei sudėtingėjančios sveikatos priežiūros specialisto veiklos. Šiandien jis turi būti refleksyvus praktikas, kuris savo veikloje kylančias problemas sprendžia tirdamas, koreguodamas ir tobulindamas savo veiklą. Kasdienėje praktikoje taikomas mokymasis iš patirties ir refleksija pripažįstami kaip vieni efektyviausių būdų tobulinti profesinę veiklą.

Refleksijos vaidmuo ir raiška profesinės veiklos tobulinime. Pagal žinojimo ir mąstymo lygį gali būti *konstruktyvi* refleksija – padeda susieti jau turimas ir naujas žinias; *metakognityvi* refleksija padeda suprasti patį mąstymą – kaip mąstoma, susipažįstama, siekiama sprendimų; *kritinė* refleksija – tai kritinis mąstymas apie idėjas, sąvokas ir patirtį (Tolutienė, 2015).

Kritiškai išanalizuotas ir įsisąmonintas mąstymo turinys leidžia pažinti save ir keisti savo veiklą bei santykius su aplinka, o profesinėje veikloje padeda tobulėti ir atrasti naujų požiūrio į problemas perspektyvų, suvokti savo silpnybes ir stiprybes, apmąstyti teigiamą ir neigiamą patirtį bei iš jos pasimokyti (Melnikova, 2015). Refleksija ne tik suteikia galimybę kritiškai įvertinti savo veiklą, bet ir yra būdas ją giliau pažinti bei transformuoti, todėl patirties reflektavimas yra mokymosi esmė. Tiek mokymosi, tiek profesinėje veikloje nėra vienas veiksmas neteikia pagrindo tobulėjimui, jei yra taikomas mechaniškai, neapmąščius įgytos patirties (Bubnys, 2012). Kitaip tariant, refleksijos tikslas – profesinę patirtį paversti mokymusi, siekiant asmeninio ir profesinio tobulėjimo (Black, Plowright, 2020; Tolutienė, 2015 ir kt.). Siekiant šio tikslo svarbūs asmeniniai gebėjimai: gebėjimas išskaidyti ir performuluoti sudėtingas ar dviprasmiškas problemas, išbandyti įvairias interpretacijas ir atitinkamai keisti elgseną; gebėjimas pratęsti ir susisteminti mintis, susijusias su veikla, vykusia praeityje; gebėjimas įvertinti platesnį kontekstą (kultūrinį, politinį, istorinį ar kt.) ieškant problemos sprendimo; konstruktyvios savikritikos gebėjimas (Clark, 2021). Taigi reflektyviam mąstymui reikalingos tam tikros bendrosios kompetencijos, o pats gebėjimas reflektuoti taip pat įvardijamas kaip universalus perkeliama gebėjimas (Colley, Bilics, Lerch, 2022), kuris labai svarbus sveikatos priežiūros specialistų profesinėje bei asmeninėje veikloje.

Aktualizuojant refleksiją kaip visuomenės sveikatos srities specialistų kasdienės praktikos komponentą, aktualu paminėti, jog ji gali būti dviejų tipų (Manthorpe, Baginsky, 2015): *neformali* refleksija: vidinis dialogas, apmąstymai, paremti subjektyviu savo veiklos pažinimu; *formali* refleksija: apmąstymai, paremti profesinėmis žiniomis bei mokslinių tyrimų duomenimis ir sudarantys prielaidas pokyčiams. Tyrimai (Clark, 2021; Manthorpe, Baginsky, 2015 ir kt.) rodo, jog bet kurioje profesinėje ir asmeninėje veikloje neformali refleksija yra daug dažnesnė, o šio tyrimo kontekste aktualesnei bei efektyvesnei formaliai refleksijai atlikti būtinas motyvuojantis postūmis.

Visų pirma aktualu akcentuoti pagrindinius veiksmius, trukdančius refleksijos raiškai: *reflektyvaus mąstymo patirties stoka*: refleksijos gebėjimas yra išugdomas, o jo raiška labiausiai priklauso nuo asmeninių savybių; *profesinių žinių stoka*: kuo menkesnės profesinės žinios, tuo sudėtingiau konstruoti naujas turimų žinių apmąstymo pagrindus; *motyvacijos stoka*: tiek vidinių paskatų (noras tobulėti, augti kaip asmenybei ir kt.), tiek išorinių motyvatorių (komandinis darbas, rezultato siekimas ir kt.) gali nepakakti refleksijos gebėjimui ugdyti; *psichinės ypatybės*, lemiančios reflektyvaus kritinio mąstymo stoką; *nepagrįstos atsakomybės baimė*: kai refleksija pateikiama viešai, kyla nesaugumo jausmas dėl to,

kad bus neteisingai įvertinti reflektuojančiojo žinios ir gebėjimai jo veiklos rezultatų kontekste; *fizinės aplinkos poveikis*: aplinkos veiksniai gali turėti įtakos galimybei reflektuoti ir kritiškai mąstyti, pvz.: triukšmas, neoptimali temperatūra ir pan.; *socialinių veiksnių poveikis*: pvz., bendravimo ir bendradarbiavimo neskatinanti aplinka gali trukdyti refleksijai ir pan.; *refleksijos pateikimo forma*: raštu pateikiama refleksija dažniausiai yra gilesnė nei žodžiu, tačiau rašymui reikia ne tik techninių priemonių, bet ir papildomų asmeninių pastangų bei gebėjimų; *grįžtamasis ryšys*: kai refleksijos rezultatas pateikiamas vertintojams, tikėtina, jog jų grįžtamojo ryšio kokybė gali lemti refleksijos kokybę (Clark, 2021).

Žinant veiksnius, kurie trukdo refleksijai, galima numatyti veiksnius, kurie ją skatina – tai *nevertinantis ir neteisiantis palaikymas*; *saugumo jausmas*, susijęs su žinojimu, kad refleksija skirta teigiamų pokyčių inicijavimui, o ne kritikai; *tvirtos profesinės žinios ir išlavinti bendrieji gebėjimai*; *laiko ir energijos resursai*; *projektai, atvejų studijos, supervizijos* ir kt.; *teigiamas grįžtamasis ryšys*; *pokyčių siekimas*; *pasekmių supratimas* ir pan. (Clark, 2021; Manthorpe, Baginsky, 2015 ir kt.).

Aptariant refleksijos ir veiklos santykį išskiriama (Melnikova, 2015): momentinė refleksija veiklos metu; refleksija visos veiklos metu; refleksija tuoj pat po veiklos; sisteminga refleksija apie veiklos periodą; ilgalaikė veiklos refleksija. Tačiau svarbu akcentuoti, jog mokymosi iš patirties pagrindas – ilgalaikė veiklos refleksija, kuri dažnai perauga tiesiog į refleksiją veikloje. Sveikatos priežiūros specialistai savo profesinėje praktikoje kasdien susiduria su įvairiomis naujomis, nestandartinėmis situacijomis, unikaliomis sveikatos problemomis, kurių sprendimo kokybė dažniausiai priklauso nuo individualių sveikatos priežiūros specialisto veiklos strategijų. Jų kūrimui ir tobulinimui vienas efektyviausių būdų yra refleksija, nes apmąstydamas savo veiklą asmuo įgyja pagrindą principų bei taisyklių formulavimui ir savos veiklos teorijos kūrimui (Melnikova, 2015).

Apibendrinant galima teigti, kad refleksija yra ne tik veiklos tyrimų sudėtinė dalis, bet ir efektyvus būdas, įgalinantis sveikatos priežiūros specialistą ne tik pažinti save, keisti savo veiklą bei santykius su aplinka, bet ir tobulėti profesinėje veikloje atrandant naujų požiūrių į problemas perspektyvų, suvokiant savo silpnybes ir stiprybes, apmąstant teigiamą ir neigiamą patirtį bei iš jos mokantis.

Profesinis tobulėjimas refleksijos ir veiklos tyrimų taikymo aspektu. Veiklos refleksija įgalina sąmoningą mokymąsi iš savo patirties, neatsiejamai persipinant mokymuisi ir veiklai, tuo tarpu veiklos tyrimas leidžia išvelgti pagrindines problemas ir rasti efektyvius jų sprendimo būdus bei išvengti nepageidaujamų situacijų profesinėje ir asmeninėje veikloje.

Veiklos tyrimas – tai praktinės pakraipos tyrimas, grįstas veiksmais, nukreiptais į kurios nors situacijos valdymą, siekiant ją keisti ar tobulinti, arba į tam tikros problemos sprendimą (Cohen, Manion, Morrison, 2010). Veiklos tyrimai dar vadinami tyrimais veikiant, nes siekiama suprasti tobulintinas savo veiklos kryptis praktiškai veikiant (Kemmis, McTaggart, 2015). Veiklos tyrimais gali būti siekiama įvairių tikslų: papildyti turimas žinias, kurti ir plėtoti savą teoriją bei pritaikyti ją praktikoje; ugdyti ir tobulinti savo asmenybę; tobulinti profesinę veiklą; tobulinti mokslo tiriamąją bei kitas veiklas (Adomaitienė, Zubrickienė, 2019).

Veiklos tyrimas pasižymi tam tikromis charakteristikomis (Kemmis, McTaggart, 2015; Kemmis, McTaggart, Nixon, 2014): *edukacinė*: atliekant veiklos tyrimą jo dalyviai įgyja naujų žinių, patirties, kyla jų savigarba; *perspektyvos*: veiklos tyrimas padeda spręsti problemą jos neatidėliojant, orientuojantis į specifinį kontekstą ir ateities perspektyvas; *refleksijos*: veiklos tyrimas skatina apmąstyti, vertinti, konceptualizuoti ir teoretizuoti praktinę veiklą, ieškoti tobulesnių, efektyvesnių veiklos modelių, kurti naujas žinias ir inicijuoti pokyčius; *pokyčių*: veiklos tyrime suplanuojami pokyčiai, kurie sujungiami su socialiniais veiksmais ir tampa tyrimo dalimi, tai reiškia, kad veiklos tyrimu siekiama pakeisti tiek praktiką, tiek teoriją. Teorija teikia žinių, parodo idealius modelius ir siekiamybę praktikai. Praktika įprasmina teoriją arba paskatina jos kaitą, praturtina praktiniais, gyvenimiškais pavyzdžiais; *tobulėjimo*: veiklos tyrimu siekiama pagerinti profesinę patirtį ir įtraukti visus tyrimo dalyvius į pokyčių procesą ir kt.

Asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros srityje dirbantys specialistai nuolat susiduria su specifinėmis, unikaliomis situacijomis, sudėtingomis profesinėmis problemomis, kurias spręsti tenka konkrečiame kontekste ir nedelsiant. Todėl veiklos tyrimai yra tinkamas būdas savo veiklai analizuoti, patirčiai reflektuoti ir naujoms žinioms kaupti siekiant profesinio tobulėjimo. Tuo tikslu taikant veiklos

tyrimą išskiriamos tam tikros fazės. *Refleksijos* fazėje apmąstoma savo veikla: jos tikslai, savo elgsena, vertybės, požiūriai, jausmai, idėjos, konkretūs veiksmai. Čia svarbu išanalizuoti, kas įvyko ir kodėl, kokios situacijos ar jausmai paskatino konkrečius veiksmus, kokius teigiamus ir neigiamus rezultatus tie veiksmai davė ir pan. Refleksijos metu identifikavus ir išanalizavus problemą prasideda *planavimo* fazė: ieškoma naujos informacijos, teorijų, metodų, strategijų, kurie galėtų lemti problemos sprendimo efektyvumo padidėjimą ateityje susidūrus su panašia situacija. Suplanuoti mąstymo ir veikimo pokyčiai praktiškai patikrinami *veiklos* fazėje. Tai aktyvus eksperimentavimas, parodantis naujų idėjų teisingumą ar klaidingumą. Nuo veiklos neatsiejamas *stebėjimas*, kurio metu vėl fiksuojami savo veiksmai, požiūriai, emocijos ir t. t., po to reflektuojama ir visas ciklas kartojamas. Labai svarbu tai, jog veiklos tyrimo metu įgytos žinios personalizuojamos ir tampa asmeninės praktinės teorijos dalimi. Pastaroji yra naudinga sprendžiant nenumatytas problemas, tačiau ji taip pat nėra nekintanti – toliau tiriant savo veiklą asmeninė praktinė teorija toliau tobulinama, siekiama vis didesnio profesionalumo (Adomaitienė, Zubrickienė, 2019).

Apibendrinant galima teigti, kad veiklos tyrimai – tai refleksyvus kritiškas socialinis procesas, kurio metu siekiama geriau pažinti save, savo veiklą, įgyti naujų žinių, patirties ir jas paversti asmeninės praktinės teorijos dalimi. Sveikatos priežiūros specialistui individuali kritinė refleksija ir veiklos tyrimas padeda spręsti problemą jos neatidėliojant, apmąstyti, vertinti, konceptualizuoti ir teoretizuoti savo profesinę praktiką, ieškoti tobulesnių, efektyvesnių veiklos modelių, kurti naujas žinias ir inicijuoti pokyčius – visa tai sudaro profesinės veiklos tobulinimo teorines prielaidas.

2. Sveikatos priežiūros specialistų profesinio tobulėjimo refleksijos ir veiklos tyrimų taikymo aspektu empirinis tyrimas

Tyrimo metodologija ir metodika. Siekiant tyrimo tikslo – atskleisti sveikatos priežiūros specialistų profesinio tobulėjimo galimybes refleksijos ir veiklos tyrimų taikymo aspektu – atliktas empirinis tyrimas, integruojantis skirtingus tyrimo metodus ir įvairius duomenų šaltinius, kurie suteikia įvairiapusę informaciją apie tyrimo objektą.

Tyrimo metodologija grindžiama: 1) *fenomenologijos koncepcija* (Jonkus, 2009), teigiančia, jog bet kuris socialinis reiškinys yra toks, kokį jį suvokia atskiri individai, todėl svarbu tirti ne patį reiškinį, kaip realybės dalį, o bendrą individų patirtį. Patirtis atsiskleidžia per kritinę refleksiją, akla nesivadovaujant mokslo faktais ir didžiausią dėmesį skiriant patirties patyrimui; 2) *reflektuojančio praktiko koncepcija* (Jarvis, 2001), akcentuojančia, kad žmogus mokosi, plėtoja savo žinias, gebėjimus, vertybes refleksyviai tirdamas savo patirtį. Refleksijos būdu atrandamos naujos prasmės, integruojamos turimos ir naujos žinios į savitą supratimą bei savitą veiklos teoriją. Refleksija, kylanti iš profesinės patirties, apima kritinį mąstymą, asmeninę vertybių sistemą ir atvirumą pokyčiams. Profesinio tobulėjimo esmę sudaro gebėjimas nuolat mokytis reflektuojant patirtį, geriau pažįstant save, prisiimant atsakomybę už savo veiksmus ir sprendimus; 3) *Mokymosi visą gyvenimą koncepcija* (Unesco Education Strategy 2014–2021), teigiančia, jog mokymasis būtinas visą gyvenimą ir vyksta bet kuriame žmogaus amžiaus tarpsnyje siekiant tobulinti asmeninės, profesinės ir kt. srities kompetencijas. Šioje koncepcijoje ypač akcentuojamas tęstinis mokymasis kaip viena pagrindinių mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo priemonių.

Atskleidžiant sveikatos priežiūros specialistų profesinės veiklos tobulinimo kontekstą refleksijos ir veiklos tyrimų taikymo aspektu, pasitelktas kiekybinis tyrimas. Tyrimui atlikti pasirinkta apklausa raštu (anketavimas), kurioje dalyvavo sveikatos priežiūros specialistai, 2023 m. sausio–birželio mėn. mokėsi, tobulinę kvalifikaciją įvairiose neformaliojo mokymo(si) programose (mokymuose, kursuose ir kt., iš viso 9) Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Tęstinių studijų centre. Tyrime dalyvavo šių sričių sveikatos priežiūros specialistai (N = 126): slaugos, visuomenės sveikatos, kineziterapijos, ergoterapijos, reabilitacijos, radiologijos, akupunktūros ir kt. Tyrimui pasirinkta imtis – tikimybinė patogioji, tikslinė. Tyrimo metu išplatintos 144 anketos, grąžintos – 133, o duomenims apdoroti tinkamos – 126, t. y. 87,5 proc. visų tyrime dalyvavusių asmenų. Tokia tyrimo imtis leido gana reprezentatyviai pristatyti tyrimo problematiką.

Siekiant įvertinti sveikatos priežiūros specialistų požiūrį į profesinės veiklos tobulinimo gebėjimų svarbą, būdus, motyvuojančius veiksmus ir kt. refleksijos ir veiklos tyrimų taikymo kontekste, anketa

sudaryta iš trijų klausimų blokų: 1) klausimai su rangų skalėmis; 2) uždarojo tipo nominaliniai klausimai; 3) demografiniai klausimai (lytis, amžius, darbo stažas, išsilavinimas ir kt.). Tyrimo instrumentą stengtasi formuoti taip, jog būtų surinkta kuo objektyvesnė informacija apie tiriamą fenomeną.

Vykdamas tyrimą dalyviams pristatytas tyrimo tikslas, užtikrintos vienodos sąlygos, konfidencialumas, anonimiškumas, stengtasi nepadaryti psichologinės, moralinės žalos ir kt. Tyrimo duomenys apdoroti SPSS ir MS Excel programine įranga. Tyrimo rezultatai analizuoti taikant aprašomosios ir lyginamosios statistikos metodus. Gauti duomenys apdoroti apibendrintai, susisteminti, išanalizuoti, palyginti tarpusavyje ir pateikti grafiškai procentine išraiška.

Demografinė respondentų charakteristika. Apibendrinta duomenų analizė rodo, jog mokymų programų dalyvių grupės pasižymi heterogeniškumu. Vykdyto tyrimo respondentų pasiskirstymas lyties aspektu labai skirtingas: vyrai sudaro 24 proc., moterys – 76 proc. Tai rodo, kad pastarosios yra aktyvesnės mokymo(si) programų dalyvės, palaikančios mokymosi visą gyvenimą idėją ir labiau reaguojančios į profesinio ir asmeninio tobulėjimo pokyčius. Kadangi mokymuose, kursuose dalyvauja mažesnis skaičius vyrų, todėl iškyla reikmė skirti didesnę dėmesį vyrų motyvavimui mokytis. Tiriamąją imtį sudaro respondentai iš įvairių amžiaus grupių, didžioji dalis (68 proc.) – 31–45 m. amžiaus, maždaug ketvirtadalį (22 proc.) sudaro 46 m. ir vyresni asmenys, mažiausią dalį (10 proc.) – respondentai iki 30 m. amžiaus. Taigi tyrimo dalyvių daugumą sudarė vidutinio amžiaus sveikatos priežiūros specialistai, turintys galimybę tobulinti savo profesines kompetencijas. Galima teigti, jog šis amžius – tai darbingo amžiaus pikas, kai siekiama užsitikrinti asmeninį ir profesinį gyvenimą, aktyviai siekti karjeros bei tobulinti savo profesionalumą. Didžiausia tyrime dalyvavusiųjų dalis (85 proc.) – dirbantys ir turintys aukštąjį išsilavinimą (81 proc.) asmenys. Todėl galima manyti, jog šios profesijos atstovai siekia nuolat tobulinti savo profesionalumą. Nustatyta, kad didžioji dalis (67 proc.) respondentų turi didesnę nei 11 m. darbo stažą. Galima daryti prielaidą, kad daugelis dirba nebe pirmus metus, turi aukštąjį išsilavinimą ir suvokia, kokių kompetencijų jiems trūksta, tad stengiasi tobulėti, siekdami tapti savo srities profesionalais.

Pagrindiniai tyrimo rezultatai. Tyrimo klausimais *Kokie profesiniai ir bendrieji gebėjimai svarbūs, norint sėkmingai teikti sveikatos priežiūros paslaugas?* siekta išsiaiškinti, kaip sveikatos priežiūros specialistai vertina profesinių ir bendrųjų kompetencijų, būtinų norint efektyviai teikti sveikatos priežiūros paslaugas, svarbą. Analizuojant rezultatus, pastebima, kad didžioji dalis pateiktų profesinių kompetencijų respondentų vertinamos kaip labai svarbios arba svarbios. Tokios kompetencijos kaip *žinios apie sveikatos priežiūros paslaugų teikimo ypatumus* (labai svarbu – 85 proc., svarbu – 15 proc.), *gebėjimas atsakingai, kryptingai organizuoti sveikatos priežiūros paslaugų teikimo procesą, siekti numatytų tikslų* (labai svarbu – 87 proc., svarbu – 13 proc.), *gebėjimas parinkti tinkamus sveikatos priežiūros metodus, būdus bei formas* (labai svarbu – 70 proc., svarbu – 20 proc., nei svarbu, nei nesvarbu – 10 proc.), *gebėjimas stiprinti kliento / paciento motyvaciją, pasitikėjimą savo jėgomis* (labai svarbu – 72 proc., svarbu – 22 proc., nei svarbu, nei nesvarbu – 6 proc.) kaip labai svarbios pripažįstamos didžiosios daugumos respondentų.

Tačiau tyrimo rezultatai atskleidžia ir kitas tendencijas: su empatija susiję bendrosios kompetencijos gebėjimai *teikti sveikatos priežiūros paslaugas pagal klientų / pacientų poreikius, atliepti lūkesčius* (labai svarbu – 25 proc., svarbu – 36 proc., nei svarbu, nei nesvarbu – 18 proc., mažai svarbu – 21 proc.), *įsijausti į jų patirtį, rūpesčius, bendradarbiauti sprendžiant sveikatos problemas* (labai svarbu – 17 proc., svarbu – 30 proc., nei svarbu, nei nesvarbu – 33 proc., mažai svarbu – 20 proc.) penktadalio respondentų vertinami kaip mažai svarbūs. O *gebėjimas individualizuoti ir personalizuoti sveikatos priežiūros paslaugų teikimą* maždaug trečdalis respondentų vertinamas kaip nei svarbus, nei nesvarbus (labai svarbu – 27 proc., svarbu – 35 proc., nei svarbu, nei nesvarbu – 32 proc., mažai svarbu – 4 proc., nesvarbu – 2 proc.). Gauti duomenys gali būti paaiškinami tuo, kad respondentams tenka teikti sveikatos priežiūros paslaugas dideliems klientų / pacientų šrautams, todėl atsižvelgti į minėtus aspektus, tikėtina, jiems tampa sudėtinga.

Sveikatos priežiūros specialistų bendrųjų kompetencijų, būtinų profesinės veiklos tobulinimui, svarbos rezultatų analizė parodė, kad labai svarbūs, respondentų nuomone, yra *gebėjimas mokytis ir tobulinti savo profesinę veiklą* (labai svarbu – 53 proc., svarbu – 37 proc., nei svarbu, nei nesvarbu – 10

proc.), *gebėjimas pagarbiai bendrauti ir konsultuoti* (labai svarbu – 75 proc., svarbu – 25 proc.), *gebėjimas prisitaikyti ir padėti* (labai svarbu – 68 proc., svarbu – 32 proc.) ir kt. Tai leidžia teigti, kad tyrime dalyvavę sveikatos priežiūros specialistai yra orientuoti į savo klientus / pacientus bei pozityviai nusiteikę mokymosi ir profesinės veiklos tobulinimo atžvilgiu.

Tačiau, kaip pastebėta ir profesinių kompetencijų vertinime, *empatijos – gebėjimo suprasti klientų / pacientų jausmus sveikatos priežiūros paslaugų teikimo proceso metu* apie pusė apklaustųjų neįvardija svarbiu (labai svarbu – 18 proc., svarbu – 33 proc., nei svarbu, nei nesvarbu – 40 proc., mažai svarbu – 6 proc., nesvarbu – 3 proc.). Daugelis respondentų didelę reikšmę teikia *gebėjimui analizuoti savo profesinę veiklą* (labai svarbu – 34 proc., svarbu – 26 proc., nei svarbu, nei nesvarbu – 28 proc., mažai svarbu – 5 proc.), o *gebėjimą apmąstyti savo veiklą, reflektuoti* (labai svarbu – 29 proc., svarbu – 51 proc., mažai svarbu – 20 proc.) kaip svarbų ar labai svarbų įvardija didžioji dauguma apklaustųjų. Vis dėlto penktadaliui respondentų ši kompetencija atrodo mažai svarbi. Refleksijos įgūdžių ir jos reikšmės siekiant didesnio profesionalumo lygio supratimo stoka rodo, kad dalis respondentų nežvelgia savo profesinės veiklos nuolatinės kaitos, žinių atnaujinimo, kompetencijų tobulinimo ir veiklos strategijų transformavimo poreikio. Tai patvirtina ir aukščiau pateikti duomenys, liudijantys, jog *gebėjimą analizuoti savo profesinę veiklą* maždaug trečdalis respondentų įvertino kaip nei svarbų, nei nesvarbų. Kadangi gebėjimas analizuoti savo profesinę veiklą yra mokymosi iš patirties ir profesinio tobulėjimo taikant veiklos tyrimus pagrindas, gauti rezultatai leidžia teigti, kad veiklos tyrimai trečdaliui respondentų nėra profesinio tobulinimosi prielaida.

Analizuojant respondentų atsakymus į tyrimo klausimą *Kaip Jūs tobulinate savo profesinę veiklą?* pastebima, kad populiariausi profesinio tobulėjimo būdai yra tradiciniai: dalyvavimas mokymuose, kursuose, seminaruose, stažuotėse (73 proc.), savarankiškas mokymasis (62 proc.), kolegialus mokymasis – dalyvavimas kolegų veiklos stebėjime ir vertinime, mokymasis iš kolegų (51 proc.), supervizijos (26 proc.) ir kt. Tuo tarpu refleksijos ir savo veiklos tyrimų taikymas sudaro tik 23 proc. visų pasirinkimų. Tai reiškia, kad nors ankstesniojo klausimo rezultatai rodo, kad daugiau nei pusė respondentų laiko svarbiu ar labai svarbiu (atitinkamai 26 proc. ir 34 proc.) *gebėjimą analizuoti savo profesinę veiklą*, o *gebėjimą apmąstyti savo veiklą, reflektuoti* kaip svarbų ar labai svarbų įvardija didžioji dauguma (atitinkamai 51 proc. ir 29 proc.) apklaustųjų, tačiau tik dalis jų susieja šiuos gebėjimus su profesinio tobulėjimo įgyvendinimu.

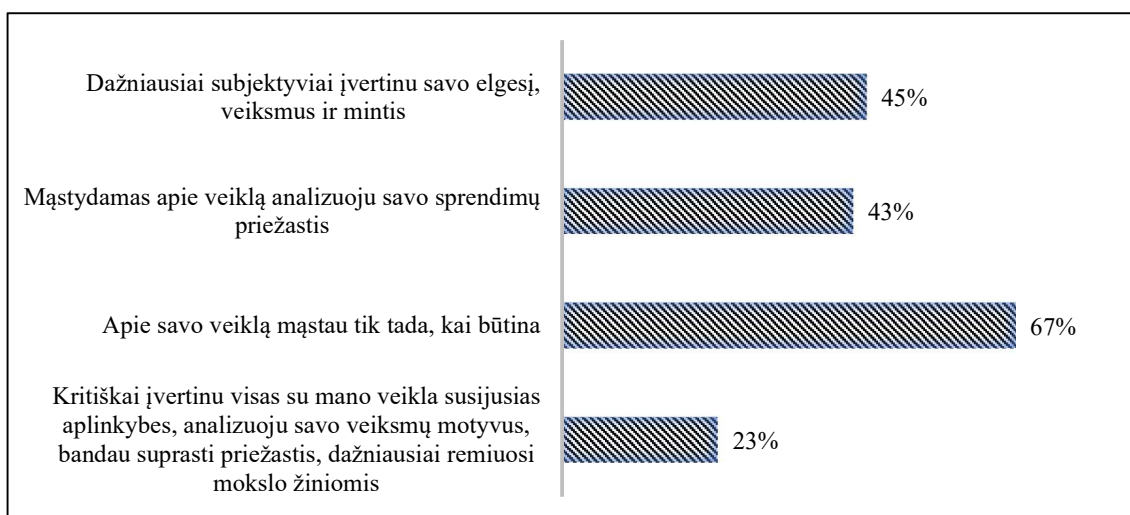
Siekta išsiaiškinti pagrindinius motyvus, skatinančius respondentus profesinės veiklos tobulinimo. Rezultatų analizė parodė (1 pav.), kad labiausiai motyvuojantys veiksniai yra *didesnis atlyginimas* (95 proc.), *darbdavio reikalavimui* (90 proc.), *profesinis saugumas ir pastovumas* (76 proc.) ir kt. Tuo tarpu asmeninio augimo motyvai, tokie kaip *noras papildyti turimas žinias* (67 proc.), *noras mokytis, ugdyti ir tobulinti savo asmenybę* (43 proc.) svarbūs mažesnei daliai respondentų. O motyvai, kurie labiausiai siejasi su veiklos tyrimais kaip profesinio tobulėjimo forma, vertinami dar mažesnės dalies respondentų: *naujos ir netikėtos situacijos darbe* (52 proc.), *nuolat kintanti aplinka* (43 proc.), *noras kurti ir plėtoti savo profesinės veiklos strategiją bei pritaikyti ją praktikoje* (19 proc.). Šie duomenys rodo, kad profesinis tobulėjimas daugelio respondentų suprantamas kaip aukštesnis įvertinimas (didesnis atlyginimas, palanki darbdavio nuomonė, finansinis ir socialinis saugumas ir kt.), o ne tapsmas profesionalu – asmeniu, gebančiu praktiškai pritaikyti turimas žinias, gebėjimus, asmenines savybes, vertybes, t. y. sukauptas kompetencijas. Individualios profesinės veiklos strategijos sukūrimas ir praktinis išbandymas yra kritinės refleksijos bei sistemingų veiklos tyrimų rezultatas. Kadangi tik penktadaliui respondentų tai yra motyvuojantis veiksnys siekiant profesinio tobulėjimo, galima manyti, jog veiklos tyrimų ir refleksijos nauda respondentų nepakankamai suvokiama ir įgyvendinama praktiškai.

1 pav. Motyvai, skatinantys respondentų profesinį tobulėjimą

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis, 2023.

Analizuojant respondentų atsakymus į tyrimo klausimą *Kada ir kaip apmąstote savo veiklą?*, siekiant nustatyti jų turimus refleksyvius gebėjimus, pastebima, kad didžioji dauguma pasižymi neformalios refleksijos gebėjimais: *dažniausiai subjektyviai įvertinu savo elgseną, veiksmus ir mintis*, – atsakė 76 proc. respondentų. Taip pat didelė dalis nurodė, kad apie savo veiklą mąsto tik tada, kai tam iškyla būtinybė – 67 proc. Dar mažiau apklaustųjų stengiasi refleksijos metu susieti turimas žinias su naujomis ir išanalizuoti savo sprendimų priežastis (atitinkamai 45 proc. ir 43 proc.). Deja, bet maždaug tik du dešimtadaliai respondentų teigia kritiškai įvertinantys visas su veikla susijusias aplinkybes, analizuojantys savo veiksmų motyvus, bandantys suprasti priežastis ir besiremiantys mokslo žiniomis. Būtent kritinė refleksija įgalina keisti savo veiklą, koreguoti ir tobulinti bei pačiam mokytis ir tobulėti. Galima daryti prielaidą, kad tyrime dalyvavusiems sveikatos priežiūros specialistams, viena vertus, trūksta žinių apie refleksiją, jos reikšmę ir taikymo būdus, antra vertus, jų nepakankamai išlavinti refleksijos gebėjimai, trečia vertus, stokojama reflektyvaus mąstymo patirties. To priežastys galėtų būti įvairios, tačiau viena jų galėtų būti motyvacijos nepakankamumas, kita – trūkumas žinių ir įgūdžių, kurie demotyvuoja reflektyviai profesinei praktikai.

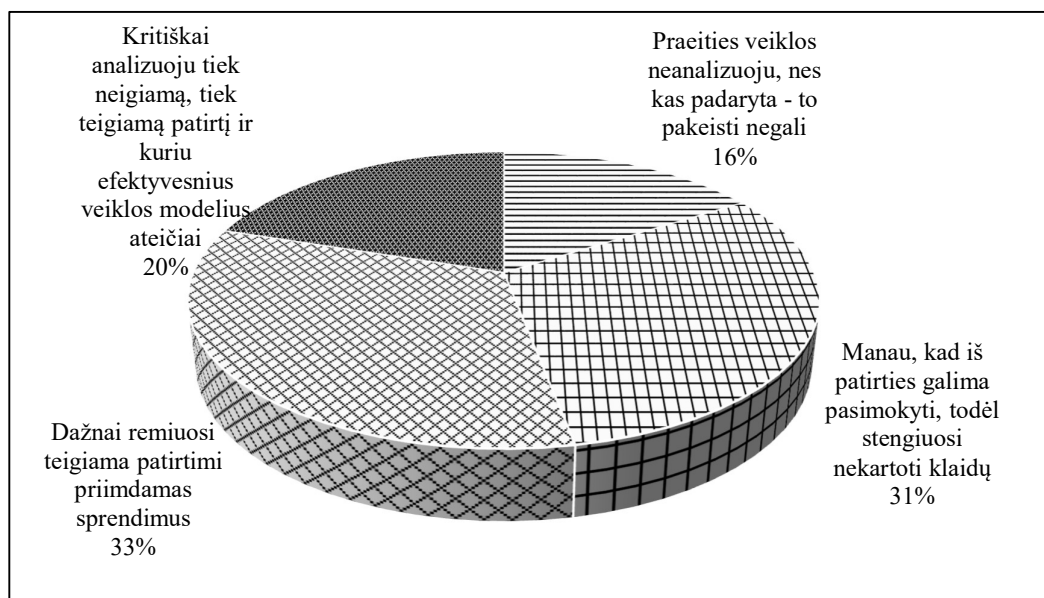

2 pav. Respondentų refleksijos gebėjimų taikymas

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis, 2023.

Analizuojant respondentų nuomonę apie mokymąsi iš patirties, kuris yra integrali kritinės refleksijos ir veiklos tyrimų dalis, pastebimos panašios tendencijos kaip ir ankstesnių klausimų rezultatuose (3 pav.): 16 proc. respondentų nemano, kad iš patirties galima mokytis, 31 proc. apklaustųjų mano, kad mokymuisi vertingesnė neigiama patirtis (mokymasis iš klaidų), panaši dalis (33 proc.) mano, kad pozityvią patirtį būtina įprasminti priimant naujus sprendimus. Kritinės refleksijos gebėjimais ir veiklos tyrimų taikymo strategija grįstą mokymąsi iš patirties taiko penktadalis tyrime dalyvavusiųjų. Tai rodo, kad šio profesinio tobulėjimo būdo galimybės nepakankamai išnaudojamos ir atsiveria erdvė jo edukacijai bei sklaidai.

3 pav. Respondentų nuomonė apie mokymąsi iš patirties taikymą
 Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis, 2023

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, jog respondentai supranta profesinės veiklos tobulinimo gebėjimų svarbą, tačiau nepakankamai suvokia mokymąsi iš patirties, refleksijos kaip efektyvių būdų profesinei veiklai tobulinti reikšmę, stokoja refleksyvaus mąstymo ir mokymąsi iš patirties įgūdžių. Refleksijos ir savo veiklos tyrimų taikymą kaip profesinio tobulėjimo būdus renka nedaugelis respondentų. Tai rodo, kad tik dalis respondentų susieja refleksijos ir savo veiklos analizės gebėjimus su profesinio tobulėjimo įgyvendinimu praktikoje. Tik penktadaliui respondentų individualios profesinės veiklos strategijos sukūrimas ir praktinis išbandymas yra motyvuojantis veiksnys siekiant profesinio tobulėjimo. Tai rodo, jog veiklos tyrimų ir refleksijos nauda tarp apklaustųjų yra nepakankamai suvokiama ir įgyvendinama praktiškai. Tik penktadalis respondentų pripažįsta praktikuojantys kritinės refleksijos gebėjimus, įgalinančius mokytis iš patirties ir tobulinti savo veiklą. Nustatyta, jog tyrime dalyvavusių sveikatos priežiūros specialistų profesinės veiklos tobulinimo galimybės taikant refleksiją ir veiklos tyrimus yra išnaudojamos nepakankamai, todėl atsiveria erdvė jų edukacijai perspektyvoje.

Išvados

1. Profesinės veiklos tobulinimo reikmė kyla iš vis aktualėjančio mokymąsi visą gyvenimą poreikio visuomenėje bei sudėtingėjančios sveikatos priežiūros specialistų veiklos. Profesionalus specialistas kasdienėje praktikoje taiko refleksiją ir mokymąsi iš patirties kaip vienus efektyviausių būdų tobulinti profesinę veiklą. Kiekviena nauja situacija teikia naują patirtį, kuri padeda tobulėti, o naujos situacijos didina profesinio tobulėjimo reikmę. Individualios profesinės veiklos strategijos sukūrimas ir praktinis išbandymas yra kritinės refleksijos bei sistemingų veiklos tyrimų rezultatas. Naujų nestandartinių situacijų sprendimo kokybė priklauso nuo individualių veiklos strategijų, kurios konstruojamos mokantis iš patirties ir taikant veiklos refleksiją. Šis būdas itin produktyvus – įgalina

specialistą ne tik pažinti save, keisti savo veiklą bei santykius su aplinka, bet ir tobulėti profesinėje veikloje atrandant naujų požiūrio į problemas perspektyvų, suvokiant savo silpnybes bei stiprybes, apmąstant teigiamą ir neigiamą patirtį ir iš jos mokantis. Taigi profesinės veiklos tobulinimui būtini mokymosi iš patirties kaip integralios kritinės refleksijos ir veiklos tyrimų dalies gebėjimai. Veiklos tyrimai kaip veiksminga profesinės veiklos tobulinimo forma yra refleksyvus kritinis socialinis procesas, kurio metu siekiama geriau pažinti savo veiklą, įgyti naujos patirties ir ją paversti asmeninės praktinės teorijos dalimi. Veiklos tyrimai padeda spręsti problemą jos neatidėliojant, apmąstyti, vertinti, konceptualizuoti ir teoretizuoti savo praktiką, ieškoti tobulesnių, efektyvesnių veiklos modelių, kurti naujas žinias ir inicijuoti pokyčius bei tokiu būdu tobulinti savo veiklą ir siekti profesionalumo joje.

2. Sveikatos priežiūros specialistų profesinės veiklos tobulinimo refleksijos ir veiklos tyrimų taikymo aspektu rezultatai rodo, jog suvokiama profesinės veiklos tobulinimo gebėjimų svarba, tačiau jos tobulinimo galimybės taikant refleksiją ir veiklos tyrimus nepakankamai išnaudojamos, tad atsiveria erdvė šių galimybių edukacijai. Refleksijos įgūdžių ir jos reikšmės siekiant didesnio profesionalumo lygio supratimo stoka rodo, kad dalis respondentų neįžvelgia savo veiklos nuolatinės kaitos, žinių atnaujinimo, kompetencijų tobulinimo ir veiklos strategijų transformavimo poreikio. Gebėjimas analizuoti savo profesinę veiklą yra mokymosi iš patirties ir profesinio tobulėjimo taikant veiklos tyrimus pagrindas, tačiau daliai respondentų tiek veiklos tyrimai nėra profesinio tobulėjimo prielaida, tiek veiklos refleksija nesiejama su profesinio tobulėjimo įgyvendinimu. Siekis tobulinti profesinę veiklą labiau susijęs su didesnio įvertinimo nei profesionalumo siekimu. Veiklos tyrimų ir refleksijos nauda respondentų nepakankamai suvokiama ir įgyvendinama praktiškai, kaip ir kritinės refleksijos gebėjimais bei veiklos tyrimų taikymo strategija grįstas mokymasis iš patirties. Todėl aktualu skatinti sveikatos priežiūros veiklą vykdančių asmenų profesionalumo tobulinimą, akcentuojant veiklos tyrimų praktinį pritaikymą, organizuojant teorinius ir praktinius refleksijos bei veiklos tyrimų taikymo mokymus, skirtus sveikatos priežiūros specialistams, jų darbdaviams aktyvinti refleksijos ir veiklos tyrimų taikymą kaip efektyvius darbuotojų profesinio tobulėjimo būdus kartu su populiariais tradiciniais, tokiais kaip specialiosios literatūros studijavimas, teorinių žinių paieška ir kaupimas, mokomieji renginiai, kolegialus mokymasis, supervizijos ir kt. būdais.

Literatūra

1. Adomaitienė, J., Zubrickienė, I. (2019). *Veiklos tyrimai, jų taikymo teorija ir praktika*. Studijų knyga. Klaipėdos universitetas, Tęstinių studijų institutas: Klaipėdos universiteto leidykla.
2. Black, P. E., Plowright, D. (2020). *A Multi-dimensional Model of Reflective Learning for Professional Development* [interaktyvus]. Prieiga internete: https://www.researchgate.net/publication/248969025_A_multi-dimensional_model_of_reflective_learning_for_professional_development [žiūrėta 2023-08-30]
3. Brown, B. L. (2012). *Improving Teaching Practices through Action Research* [interaktyvus]. Prieiga internete: <https://theses.lib.vt.edu/theses/available/etd-04152002-182022/unrestricted/BethBrownDissertation.pdf> [žiūrėta 2023-08-01]
4. Bubnys, R. (2012). *Reflektyvaus mokymo(si) metodų diegimo aukštojoje mokykloje metodika: refleksija kaip besimokančiųjų asmeninės ir profesinės raidos didaktinis metodas* [interaktyvus]. Prieiga internete: [http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Reflektyvaus_mokymo\(si\)_metodika.pdf](http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Reflektyvaus_mokymo(si)_metodika.pdf) [žiūrėta 2023-08-12]
5. Clark, D. R. (2021). *Learning Through Reflection* [interaktyvus]. Prieiga internete: <http://www.nwlink.com/~donclark/hrd/development/reflection.html> [žiūrėta 2023-08-11]
6. Coghlan, D., Brannick, T. (2015). *Doing Action Research in Your Own Organization*. Second ed. London: Sage Publications.
7. Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2010). *Research Methods in Education*. 5th. Ed. London-New York.
8. Colley, B. M., Bilics, A. R., Lerch, C. M. (2022). *Reflection: a Key Component to Thinking Critically* [interaktyvus]. Prieiga internete: http://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1045&context=cjsotl_rcacea [žiūrėta 2023-08-02]
9. Jarvis, P. (2001). *Mokymosi paradoksai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.

10. Jonkus, D. (2009). *Patirtis ir refleksija: fenomenologinės filosofijos akiračiai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
11. Kemmis, S., McTaggart, R. (2015). Participatory Action Research. In N. Denzin, Y. Lincoln (Eds.). *The Sage Handbook of Qualitative research* (3rd ed.). Thousands Oaks, CA: Sage, p. 559–603.
12. Kemmis, S., McTaggart, R., Nixon, R. (2014). *The Action Research Planner: Doing Critical Participatory Action Research*. Singapore: Springer.
13. Manthorpe, J., Baginsky, M. (2015). *Reflective Practice* [interaktyvus]. Prieiga internete: <https://www.kcl.ac.uk/sspp/policy-institute/scwru/pubs/2015/conf/manthorpe-and-baginsky-15jan15.pdf> [žiūrėta 2023-08-10]
14. Melnikova, J. (2015). *Refleksija andragogo praktiko veikloje: profesinės veiklos tobulinimo prielaida* [interaktyvus]. Prieiga internete: <http://ec.europa.eu/epale/lt/resource-centre/content/refleksija-andragogo-praktiko-veikloje-profesines-veiklos-tobulinimo> [žiūrėta 2023-08-19]
15. Mishra, P. (2013). *Extension Trainers' Performance with Reference to Adult Learning* [interaktyvus]. Prieiga internete: <http://jairjp.com/APRILproc.202013/06proc.20MISHRA.pdf> [žiūrėta 2023-08-04]
16. Naujanienė, R., Endriulaitienė, A., Ruškus, J., Gustainienė, L., Mažeikienė, N., Bukšnytė-Marmienė, N., Varžinskienė, L., Stelmokienė, A., Motiečienė, R., Genevičiūtė-Janonienė, G., Jarašiūnaitė, G. (2016). *Veiklos tyrimas organizacijoje. Socialinių paslaugų senyvo amžiaus žmonėms atvejis*. Monografija. Kaunas: Versus aureus.
17. Tolutienė, G. (2014). *Profesionalumo tobulinimas tutoriaus veiklos kontekste: teoriniai ir empiriniai aspektai*. Andragogika: mokslo darbai, Nr. 1 (5). Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, p. 162–179.
18. Tolutienė, G. (2015). Professional Development on the Aspect of Learning from Experience. *Journal of Modern Science*, vol. 24, no. 1. Józefów: WSGE, p. 13–26.
19. Tolutienė, G. (2019). *Pedagogų profesionalumo tobulinimo ir karjeros valdymo galimybės*. Studijos – verslas – visuomenė: dabartis ir ateities išvalgos: tarptautinės konferencijos mokslinių straipsnių rinkinys, t. 4. Klaipėda: Klaipėdos valstybinė kolegija, p. 71-81.
20. *UNESCO Education Strategy 2014 – 2021* [interaktyvus]. Prieiga internete: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002312/231288e.pdf> [žiūrėta 2023-08-01]
21. Žydžiūnaitė, V. (2016). *Metodologiniai svarstymai apie grindžiamosios teorijos ir veiklos tyrimo derinimo galimybes*. *Pedagogika*, t. 122, Nr. 2. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, p.141-161.

**PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF PERFORMANCE-BASED RESEARCH
APPLICATION: SUBJECTIVE ASSESSMENT OF HEALTHCARE PROFESSIONALS**

Assoc. Prof. Dr. Gitana Tolutienė, Prof. Dr. Alona Rauckienė-Michaelsson

Summary

As no evidence of scientific studies analysing the professional development of healthcare professionals through reflective practice and performance-based research could be found, this study provides an opportunity to focus on professional performance-based research as a planned change strategy for the professional development of healthcare professionals. **The study questions** raised include: What is the theoretical rationale behind the professional development of healthcare professionals through reflective practice and performance-based research? What is the role of learning from experience and reflection in professional performance-based research for the professional development of healthcare professionals? **Object of the study:** professional development and performance-based research of healthcare professionals. **Aim of the study:** to analyse and ground the professional development potentials of healthcare professionals in the application of reflective and performance-based research. **Objectives of the study:** 1) to analyse the theoretical insights into the professional development of healthcare professionals through performance-based research, uncovering the need for and methods for professional development, the role of reflection, and the determinants of expression; 2) to explore healthcare professionals' attitudes towards professional development potentials in terms of reflective practice and application of performance-based research. **Research methods:** analysis of scientific literature, quantitative research (questionnaire survey).

Study sample. The survey included healthcare professionals who in the period between January-June 2023 were in non-formal education at the Centre for Continuing Studies of Klaipeda University Faculty of Social Studies and Humanities (total number of participants was 9). The surveyed were healthcare professionals in the following fields (N = 126): nursing, public health, physiotherapy, occupational therapy, rehabilitation, radiology, acupuncture, and others. The sampling that has been chosen for the study – probability convenience, targeted. The sample is heterogeneous, with most respondents being female (76%), aged between 31 and 45 (68%), employed (85%), having more than 11 years of work experience (67%) and with a university degree (81%).

Key results of the study. The respondents understand the relevance of professional development skills but have insufficient awareness of the benefits of learning from experience and reflection as effective ways to improve professional development. The respondents lack reflective thinking and experiential learning skills. Reflection and the use of performance-based research as a means of professional development is the choice of a small number of respondents. This indicates that only some of the respondents associate the skills of reflection and self-performance with the implementation of professional development in practice. Only one fifth of respondents see the development and practical testing of an individual career strategy as a motivating factor for their professional development. This demonstrates that the benefits of performance-based research and reflection are not sufficiently understood and put into practice among respondents. Only a fifth of respondents admit to practising critical reflection skills for learning from experience and improving their performance. The study suggests that healthcare professionals are insufficiently aware of the opportunities for their professional development through reflection and performance-based research. This opens up space for their education in future perspective.

Keywords: professional development, experiential learning, reflection, performance-based research, healthcare professional.